

EDEBİYAT TERAZİSİNİN KEFELERİ: METİN VE YAZAR

Engin GENÇ*

* Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi,
enginngnc@gmail.com

Received Date: 27.11.2021. Revised Date: 05.02.2022. Accepted Date: 25.02.2022

Copyright © 2022 Engin GENÇ. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ÖZET

Edebî metinler için tartışılmaz bir gerçek varsa o da metin ve yazarın iç içeliğidir. Bir edebî metin incelerken yazarından bağımsız düşünülemez. Her edebî metin; yazarının hayatının, kültürünün, dünya görüşünün vb. izlerini taşır. Yazarlar yaşadıkları olayları yeniden kurgularlar ve metinlerde hayatlarından izler taşıyan bir seçki oluştururlar. Dolayısıyla bir edebî metin incelenirken yazarıyla ilişkilendirilmesi gerekliliği kaçınılmaz bir gerçektir.

Çalışmamın giriş kısmında metin-yazar ilişkisi üzerinden durup, gelişme kısmında metin-yazar birlikteliğini oluşturan karakter/başkarakter, zihniyet, düşünce dünyası, toplumsal problemleri çözme arayışı, edebî-sanatsal eğilimi, mekân-zaman algısı, kendi yaşamını esere yansıtırma ve teknik alt başlıkları etrafında derinlemesine bir analiz çalışması yaptım. Bilhassa bu doğal mecburiyet bağının kurulmasında yazarların metinlere nüfuz etmelerinin altında yatan etmenleri sorgulayıp sonuç kısmında ise kapsamlı bir değerlendirme sunulmuştur.

Çalışmamın amacı, edebiyat dünyasının metin ve yazar ilişkisi üzerinde yapılan çalışmalara bir bakış açısı kazandırmaktır. Çalışmamın yöntemi hususunda ise metin-yazar birlikteliğini ortaya çıkaran metinleri incelerken sıklıkla kullanılan belli başlı kalıplar ekseninde bir inceleme yapılmıştır. Bu konuya eğilerek modern çağda olay çevresinde gelişen metinlerin ne kadar işlevsel olduğu ve yazarıyla ne ölçüde bağlantı kurduğu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yazar, metin, edebî eser, ilişki

SCALES OF THE LITERATURE SCALE: TEXT AND AUTHOR

ABSTRACT

If there is an indisputable truth for literary texts, it is the intertwining of the text and the author. When examining a literary text, it cannot be thought independently of its author. Every literary text; the author's life, culture, worldview, etc. bears its traces. Writers reconstruct the events they have experienced and create a selection in the texts that carry traces of their lives. Therefore, when examining a literary text, it is an inevitable fact that it should be associated with its author.

In the introductory part of our study, the relationship between the text and the author was emphasized, and in the development part, the character/main character, mentality, world of thought, the search for solving social problems, the literary-artistic tendency, the perception of space-time, the reflection of one's own life on the work, and technical sub-titles that make up the text-author association. an in-depth analysis was carried out; In particular, the factors underlying the authors' penetration into the texts in establishing this natural necessity link were questioned, and a comprehensive evaluation was presented in the conclusion part.

The aim of our study is to give a perspective to the studies on the relationship between the text and the author of the literary world. In terms of the method of the study, an examination was made in the axis of the main patterns that are frequently used while examining the texts that reveal the text-author association. By focusing on this subject, it has been presented to examine how functional the texts developed around the event in the modern age are and to what extent they connect with the author.

Keywords: Author, text, literary work, relationship

Giriş

Anlatmaya bağlı metinlerde metin – yazar ilişkisini etraflıca ele almadan önce, ilk olarak bu iki kavramın tanımları üzerinde duruldu. Türkçe Sözlükte yazar: “Bilim, edebiyat, sanat alanlarında kitap yazan veya kitap hazırlayan, bir eseri ortaya koyan ve eserin sahibi olan kimse, kalem erbabı, müellif” (TDK, 2011: 2558) anlamında kullanılmaktadır. Metni ise Mehmet Önal: “Belli bir amaç için kullanılmak üzere yazıya dökülmüş her şeydir.” (Önal, 1999: 254) olarak tarif eder. Tanımlardan sonra metin-yazar ilişkisi çerçevesinde yapılacak genel çıkarsamalar üzerinde durmakta fayda vardır. Kuşkusuz metin-yazar bağıntısı etrafında pek çok alt başlık düşünülebilir. Fakat bu makalede belli başlı olanlar üzerinde durulması uygun görülmüştür. Bu alt başlıklar şunlardır:

- Karakter / Başkarakter
- Zihniyet
- Düşünce Dünyası
- Toplumsal Problemleri Çözme Arayışı
- Edebî / Sanatsal Eğilimi
- Mekân / Zaman Algısı
- Kendi Yaşamını Esere Yansıtma
- Teknik

Anlatmaya bağlı metinlerde metin-yazar bağıntısı her dönem için geçerli olan bir ilişkidir. Her yazar eserine kendisinden bir şeyler katmak istemiştir. Şüphesiz bunun altında da pek çok sebep yatmaktadır. Ancak bu noktada üzerinde durmamız gereken husus, ‘bir yazarın neden yazdığı’ sorusu olmalıdır. Bu soruyu yanıtlayabilirsek sıralayacağımız sebeplerin de geniş açılımlarını yapmış olacağız. Bu bağlamda şu cümleler dikkate değerdir: “Yaratmaya iteleyen bir şey sarmış yazarın benliğini, öyle bir şey ki, salt yazarın kendisinden kaynayıp fışkırıyor, yazar da bırakıyor kendini bu içgüdüsel baskıya. Bilinçaltı güçler, gizli kımıldılar, kişinin derinliklerindeki denge fazlalıkları, örtük birikimler, nerden geldiği kolayca kestirilemeyen gereksinimler işe karıştırılmadan kavranamayan şeyler bütün bunlar...” (Uygur, 1985: 43) Yazmak, yazarın her yönüyle vakıf olduğu bir eylem olmasından öte, onu kendine çeken bir zaruret hâlidir. Bir sanatçı, duyduğu için, düşündüğü için yazar; yükünü atmak, rahatlamak için yazar; huzursuzluğunu gidermek, endişelerini, tereddütlerini bertaraf etmek için yazar; arafta kalmamak, eşiği geçmek için yazar; tutkularını, özlemlerini ifade etmek, sevmek ve sevilmek için yazar; beğenilmek, izlenilmek için, kısacası ‘okuru ile paylaşmak’ için yazar.

Pek çok yazar, yeri geldiğinde kendi yaşamını eserine doğrudan yansıtmış, yeri geldiğinde döneminin zihniyetini olduğu gibi eserine taşımıştır. Düşüncelerini ifade etmek için de bir tip yaratarak onu eserinde kendi ‘ben’ini konuşturan bir piyonu hâline getirmiştir. Buradan hareketle ilk alt başlık olan karakter/başkarakter üzerinde durulmuştur.

A. Karakter/ Başkarakter

Yazar, bir derdi olan insandır. Yazar, yarattığı kahramanlarıyla konuşan, nefes alan bir çözümlüş içindedir. Onun beklentilerini yapıtlarındaki kahramanları görünür kılacaktır. Aslında romandaki bütün kişiler nihayetinde yazarın - yaratma itibarıyla - kendisi olduğu kişilerdir, fakat romancı onlara realitenin maskesini yakından iğretiliği belli olmayacak kadar hünerle taktığı ve onları en gerçek cepheleriyle dolu imişler gibi yaşattığı derecede tam bir yaratmaya doğru gitmiştir.” (Tekin, 1999: 49) Her yapıtta birbirinden bağımsız sayısız kimlikler gözümüze çarpmaktadır. Bu kimliklerin maskelerini araladığımızda karşımıza yine yazarın kendisi çıkacaktır. Çünkü kimlikleri yaratan da bunları yapıtlarında konuşturan da aynı kişidir.

Romandaki bu kimlikler, kuşkusuz yazarının hayal dünyasını, deneyimlerini, geçmişini, geleceğini, umutlarını anlatan birer görüngülerdir.

Eserdeki kişilikler adeta yazarın birer yansımalarıdır. Ancak kimi yazarlar, kurguladıkları bu kişileri düşüncelerine hizmet etmede kullanırken kimileri ise kendilerini eserden soyutlamakta ve bir köşeden olayları izlemektedir.

Her yazar kendi kahramanını yine kendi yaşamsal algısına göre tasarlar. Durum tespitimizi biraz daha özele indirgeyecek olursak kişilerin yani karakterlerin yanı sıra, yazarların uğraş alanlarını genellikle başkarakterler oluşturmaktadır. “Romanda aksiyonu sürükleyen kişiye başkahraman ya da protagonist denir. Başkahramanın görevi belli bir amaca ulaşmak, bir arzu ya da ideali gerçekleştirmektir.” (Boynukara, 2002: 175) Bu başkahraman, “yazarın olumladığı ve olumsuzladığı bir kişi olabilir. Zira bize göre başkişinin niyetinin tecellisi için bir araç, anlatıdaki bütün diğer figürler de başkişinin niyetinin tecellisi için alt araçlar durumundadır.” (Tökel, 2002: 218)

Başkarakterlerin diğer karakterlerin arasından sıyrılarak eserin gidişatını belirlemesi, ilk ve son sözü onun söylemesi, kısaca metnin iplerini elinde tutması, bizzat yazarın arzu ettiği bir durumdur. Doğal olarak bütün dikkatler onun üzerinde toplanacağı için, yazar bütün ilişkilerini bu karakter üzerinden kuracaktır. Hatta bazen öyle hâller tezahür eder ki eser ne yazarı ne adı ile anılır. Eser, artık Don Kişot, Madame Bovary, Anna Karanina, Raskolnikov ve daha niceleri ile akılda kalır. Netice de başkarakterler, yazarından soyutlanarak canlı bir form kazanmış, ‘topluma mâl olmuş’ ve edebî hayatlarımızın başköşelerine oturmuşlardır.

Abdülhak Şinasi Hisar’ın, “Fahim Bey ve Biz” adlı eserinde Fahim Bey, tam da işaret ettiğimiz çizgide durmaktadır. Abdülhak Şinasi Hisar, ‘yerli renk gerçekçiliği’ adı verilen bir edebî görüşün savunucularındandır. Onda hâlden geçmişe duyulan özlem eserlerinin yapısını oluşturmaktadır. Bu bağlamda esere döndüğümüzde Fahim Bey’in macerasının da “maziye dönülerek anlatıldığını”, çocukluğunun gençliğinin ve olgunluk dönemlerinin hep ‘hatıralardan’ yola çıkılarak ele alındığını görmekteyiz. Fahim Bey, eserde Abdülhak Şinasi Hisar’ın bizzat kendisidir. Fahim Bey’in hastalıklı bir ruha sahip trajikomik bir tip olmasında, yazarının kişiliği, yaşadığı hayatın getirileri rol oynamaktadır. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Huzur” romanın başkarakteri Mümtaz da eserde Tanpınar’ı temsil etmektedir. Eserde Mümtaz şiire merak duymakta ve Batı Edebiyatı’ndan Verlaine, Baudelaire vs. gibi önemli sembolist şairleri takip etmekte, kitaplarını okumaktadır. Aynı zamanda Dede’yi, İtri’yi dinlemektedir. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın edebî hayatında bu isimlerin, doğrudan etkisi vardır. Mümtaz’ın Nuran’a ve İstanbul’a olan aşkı, edebiyatla olan haşır neşirliği ve Mümtaz’ın psikolojik, duygulanım yönlerinin ağır basması Tanpınar’ın gerçek yaşantısının esere yansımalarıdır. Yine Halide Edip Adıvar’ın “Ateşten Gömlek” adlı eserinde Ayşe, “Sinekli Bakkal”da ise Rabia, yazarın Millî Mücadele yıllarındaki rolünü üstlenir. Peyami Safa’nın “Yalnızız” romanındaki Samim, yazarın fikirlerinin aktarıcısıdır. Eserde yazarın ‘yansıtıcı merkezi’dir.

“Tabi bu durumun aksini iddia edip, roman kişilerinin tamamıyla romancı tarafından yaratılmadığını söyleyenler de vardır. Bunlara göre roman kişileri zaten vardır, romancı sadece bunları bulup ortaya çıkarır: “Elizabeth Bowen’e göre, karakterleri yaratan romancı değildir. Onlar bulunarak ortaya çıkarılır onun şuurunda da daha önceden mevcutturlar ve loş bir trenin kompartımanında karşı karşıya oturan yolcular gibi yazmaya başladığı zaman kendilerini onun sezgisine açarlar.” (Tökel, 2002: 210)

B. Zihniyet

Eserin yazıldığı dönemim zihniyeti, yani kabulleri, özellikle Türk Edebiyatı’nın ilk roman denemelerini kaleme alan yazarlarca eserlerinde bolca işlenmiştir. Her yazar kendi çağının

sorunlarını eserinde şöyle ya da böyle ele alır. Çünkü yazarlar çağlarının birer aynası olmakla mükelleftirler. Toplumun onlara yüklediği misyon ‘yansıtıcı merkez’ olma özelliğidir. Örneklerle izah edecek olursak; “Felatun Bey ve Rakım Efendi”, “Araba Sevdası” adlı ilk roman denemelerine, daha sonraları, “Şıpsevdi” ve “Efruz Bey” romanlarına baktığımızda ağırlıklı olarak, Batılılaşmanın yanlış anlaşılması, alafranga özentiliği içinde sorumsuz, hazır yiyici yetişen gençlik ve bunların ailelerine, toplumlarına yabancılaşması temleri işlenmiştir. Felatun Bey, Bihruz Bey, Meftun Bey ve Efruz Bey hep bir zihniyeti doğrulamak üzere eserlerde şahsiyet giydirilmişlerdir.

“Yaban” - “Ateşten Gömlek” - “Küçük Ağa” - “Yeşil Gece” gibi eserlerde Millî Mücadele yıllarının bütün zorlukları, kıyımları, sıkıntıları anlatılmış; yazarlar bütün bu ölüm kalım savaşını kendi nefislerinde duyumsamışlardır. Özellikle “Yaban” romanında Millî Mücadele Dönemi’nde “aydın – din adamı – ağa” üçlemesi aydının köylüye, köylünün aydına olan pejoratif bakışı ele alınmıştır.

“Yaprak Dökümü” - “Kiralık Konak” – “Aşk-ı Memnu” – “Eylül” gibi eserlerde de belli bir dönemde yoğun olarak yaşanan çarpık aşk ilişkileri ve çöken aile kurumunu yazarlar ironik bir bağlamda ele almışlardır.

Reşat Nuri’nin ölümsüz eseri “Çalıkuşu”nda ise bir başka zihniyet, ‘mektepten- memlekete’ düşüncesinin kıvılcımlarını görmekteyiz. Eserin kahramanı Feride, Anadolu’ya severek ve isteyerek gider ve mektepte öğrendiklerini köylülere millî bir bilinç etrafında kenetlenerek aşkla anlatır.

Namık Kemal’in “Cezmi” adlı tarihî romanı; “siyasi açıdan Türk cihan hâkimiyetini, dini açıdan ise Sünniliğe dayalı bir İslam birliğini hâkim kılmak düşüncesine dayalıdır.” (Çetin, 2002: 44) Namık Kemal içinde bulunduğu sosyal koşullar ve fikri ortamı münasebetiyle bu eseri kaleme aldığı açıktır. Esere, Osmanlının son döneminde dirilişi yeniden sağlayabilmek için ortaya atılan ‘Türkçülük’ akımının bir ürünü olarak bakmak gerekir.

C. Düşünce Dünyası

Her yazarın bir dünya görüşü vardır. Bu görüşler, yapıtların okurlarca anlaşabilmesinde başat bir rol oynamaktadır.

Yazarların hangi dünya görüşüne sahip olurlarsa olsunlar, düşünceleri ile eserlerini bütünleştirme gayreti içinde olduklarını görmekteyiz. Hatta kimi zaman eserleri yazış nedenlerinde, salt kendi düşüncelerini aşılama gayesi güttüklerinin delili olan eserlerle karşılaşmaktayız. Nazım Hikmet’in, “Şeyh Bedrettin Destanı”nı yazma gereksinimini ancak yazarın sahiplendiği ideoloji ile açıklayabiliriz. Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nu “Panorama”yı yazdırmaya iten güç, bütün özüyle benimsediği Atatürkçü devrimlerdir.

D. Toplumsal Problemleri Çözme Arayışı

“Tanpınar’ın mit personeli dediği her yazarın karşı konulmaz bir arzu içinde olduğu bir ezeli problemi vardır ve o yazarın bütün eserleri bu problemi çözmenin ortaya koyduğu yansımalarından ibarettir. (Tökel, 2002: 215) Kundera, yazarın roman kanalıyla “Cervantes’in çağdaşlarıyla serüvenin ne olup olmadığını sorguladı; Samuel Richardson’la ‘insanın iç dünyasında olup bitenleri’ irdelemeye, duyguların gizli dünyasını açığa çıkarmaya başladı Balzac’la insanın tarihle olan derin bağlarını keşfetti; Flaubert’le günlük yaşamın o döneme kadar bilinmeyen yanlarını araştırdı; Tolstoy’la insanın karar ve davranışlarında akıldışının işe karışması sorununa eğildi. (Roman) zamanı inceledi; Marcel Proust’la yakalanamayan geçmiş anı; James Joyce’la yakalanamayan şimdiki anı; Thomas Mann’la uzak çağlardan gelip adımlarımızı yönlendiren mitlerin rolünü sorguladı.” (Kundera, 1989: 13)

“Yazar, bir şeyleri arayan birini anlatmaktadır. Hamlet, babasını öldürenlerden intikam almayı aramaktadır. Madam Bovary ve Anna Karanina, meşru zeminlerde bulamadıkları saadet ve histeri dercesine vardırıdıkları arzularının tatminini aramaktadır. İstanbullu Hoca (Küçük Ağa) tarafların haklılığı hususunda korkunç bir ikileme düşmüş bir halde ait olacağı safi aramaktadır.” (Tökel, 2002: 215) Netice itibarıyla her eser, bir arayışın terennümüdür. Bu kimi zaman, kalabalık içinde yalnızlık çekenlerin huzur arayışydı kimi zaman da kendi zamanlarını kaybetmiş silik kişiliklerin, hâlde yaşama özelemlerinin arayışydı.

E. Edebî / Sanatsal Eğilimi

Kimi yazarlar, eserlerinde kendi dönemlerine hâkim olan edebî görüş ve eğilimlere yer verirler. Tabi yazarın düşüncelerinin ve hislerinin, benimsediği bu edebî görüşle paralellik gösterdiği de bilinmektedir. Halit Ziya Uşaklıgil’in hayatında realist yazarların, -W.Hugo, Lamartine vs...- önemli bir yeri vardır. “Mai ve Siyah” adlı eserinin genelinde ise gerçekçi unsurlarla sık sık karşılaşmaktayız. Ahmet Cemil’in bütün hayallerinin imkânsız olduğunu gördüğünde, üzerinde günlerce çalıştığı eserini hiç düşünmeden bir çırpıda ateşe atması buna örnek gösterilebilir.

F. Mekân Algısı

“Mehmet Tekin’e göre de romancı mekân unsurunu, “olayın cereyan ettiği çevreyi tanıtmak”, “roman kahramanlarını çizmek”, “toplumu yansıtmak”, “atmosfer yaratmak” ve en önemlisi de “anlatılanlara gerçeklik kazandırmak” gibi amaçlarla kullanır.” (Sağlık, 2002: 147)

Mekânların hangi işlevlerle kullanıldıklarının yanı sıra, bir de zihinlerdeki farklı mekân algılarına değinmek gerekmektedir. Mekânlar bazen, toplumdan soyutlanmış, fakat aynı toplum içinde kendine bağımsız bir evren kurmuş ‘pikaro’ların barınakları, sığınma evleri, bazen Adalet Ağaoğlu’nun da tespitiyle, - özellikle evlerimiz-, “sınırsız özgürlük alanları ” dır. (Sağlık, 2002: 148)

Bazen romandaki diğer figürler gibi yaşayan, nefes alan canlı bir organizmadır. Ayrıca Franz Kafka’nın romanlarında sıkça karşımıza çıkan “bütün dünyayı bir cezaevine dönüştürme bilinci’ etrafında, iç içe geçmiş bir ötekilikle bedenini de bu metaforla ilişkilendirerek en büyük cezaevi olarak gövdesini seçmesi” (Orhanoğlu, 2002: 194) bu dıştan-içe, kozmik âlemden-kozmetik ben’e gidişte modern dünyanın mekâna bakışını yansıtmaktadır.

Huzur romanında farklı bir mekân algısı ile karşılaşmaktayız. Mekân ve eşyalar, okuyucuyu ‘rüyadan rüyaya götüren araçtır.’ Mümtaz’a geçmişe kaçış imkânı sağlar. Ona geçmiş, eski olanı çağırıştır. İlk değerini kaybetmiş eşyalar zamana meydan okur. Eserin geçtiği şehir İstanbul ise bir başkarakter niteliğindedir. Yani İstanbul, Mümtaz ile Nuran’ın aşklarının yaşandığı, Mümtaz’ın kendisini huzura kavuşturacak bir ruh hâlini aramak için sokaklarına, sahaflarına, çarşılarına çıktığı bir çevre olmaktan çıkarak adeta bir roman kahramanı hâline dönüşmüştür.

Orhan Pamuk’un “Kara Kitap” adlı eserinin odak noktası da İstanbul’dur. Eserde mekân kavramı İstanbul’un dar sokaklarının, ıssız, karanlık ve ücra köşelerinin, müstehcen yerlerinin arasına sıkışıp kalmıştır. Roman kahramanları bu labirentimsi adreslerde yaşamakta, amansız arayışlarını bu kimliksiz fakat ‘yaşayan’ şehirde sürdürmektedir.

Mehmet Rauf’un ‘Eylül’ adlı romanında, İstanbul belli bir devrinde eğlence kültürüne merkez olmuş iki mekânın mukayesesı yapılıyor. Beyoğlu ve Boğaziçi eserde, iki karşıt görüş etrafında verilmiştir. Beyoğlu her türlü çarpık düzenin yansıması kentsel olanı, Boğaziçi ise hâlâ bozulmamış dokuyu yani kırsal olanı anlatmaktadır.

Peyami Safa'nın “Fatih-Harbiye” adlı eserinde, İstanbul'un Fatih semti, orta halli insanların, Harbiye semti ise yüksek zümrenin yaşadığı yerlerdir. Eserin kahramanlarından, “Macit, Batılı, Şinasi Doğuludur.” (Moran, 2002: 221) mekân algısının yanında bu eserde bir ‘zihniyet’ kavramının varlığıyla da karşı karşıyayız.

‘Kiralık Konak’ romanında da, konağın sahibi Naim Efendi'nin Doğulu, kızı Seniha'nın da Batılı değerleri temsil ettiğini, karakterler ile mekân (konak-apartman) üzerinden nesil ve zihniyet çatışmasının yapıldığını görmekteyiz.

Belki ‘zaman’ kavramını ‘zihniyet’ ile birlikte verebilirdim fakat her ne kadar edebiyatımızda zaman üzerinde derinlemesine duran çok fazla yazarımız olmamışsa da biri var ki zaman onun ellerinde adeta bir uzviyet kazanmıştır. O kişi, zamanının çılgılığı Ahmet Hamdi Tanpınar'dır. Tanpınar'ın eserlerinde zamanı ele alışı Mehmet Kaplan şöyle belirtiyor: “Saatleri Ayarlama Enstitüsü romanında, gerek sembol gerekse hayat manzarası ön planda bir yer işgal eder. Tabir caizse, bu romanda “zaman”ın karikatürü yapılmış, çarpık aynalardaki acayip akisleri tasvir olunmuştur... Zamanı bir akış, süre olarak telakki eden Tanpınar, bu sürenin içinde bir ada gibi donmuş kalmış veya onun dışına çıkmak için delice çırpınan insanları ve çevreleri canlandırmaya çalışmıştır. “ Tanpınar, karakterlerini bu sonsuz akış içinde delice koşturur, arayışa sevk eder.” (Uçman, 2002: 121)

G. Kendi Yaşamını Esere Yansıtma

Bir kısım yazarlar eserlerinin konusunu bizzat kendi yaşamlarından seçerler. Huzur romanında Mümtaz'ın bir seyahat esnasında küçük yaşta annesini kaybedişi ve sonrasında gelen üzüntüler, çekilen sıkıntılar söz konusudur. Aslında burada Mümtaz üzerinden anlatılan hayat Tanpınar'ın kendi hayatıdır. Tanpınar babasının çeşitli görevleri nedeniyle küçük yaşta pek çok vilayetler gezmiş, Kerkük'e olan tayinlerine giderken de yolda annesini tifüsten kaybetmişti. Aslında esere de yansımış olan, geziden kalan silik hatıralar, deve katarları hep Tanpınar'ın muhayyilesindeki canlı görüntülerdir. Mümtaz'ın üniversiteden hocası İhsan, gerçekte Tanpınar'ın hocası olan Yahya Kemal'dir. Mümtaz'ın Nuran'a duyduğu aşk yine Tanpınar'ın gerçek yaşamındaki aşkın kendisidir. Aynı zamanda Tanpınar'ın Baudelaire, Verlaine gibi Batılı yazarları okuduğu gibi, Şeyh Galip'i de okuması, Dede Efendi, İtri'yi dinlemesi gibi bütünlük arz eden özellikleri, eserde Mümtaz'ın özellikleri olarak lanse edilmektedir.

H. Teknik

Teknik bahsinde üzerinde durulması gereken en önemli hususlardan biri, yazarların eserlerine olan müdahaleleridir. Başarılı bir yazar, kahramanlarını eserine yerleştirdikten sonra artık olayların gidişine dokunmaz. Kendisini eserden soyutlayıp, bir köşeden olayları izler. Çünkü artık onlar yazara ait değildir, yazardan çıkmış, okur kitlesinin ortak ürünü hâline gelmiştir.

Yazar hâlâ eserin akışını yarıda kesip karakterlerinin ağzından kendi düşüncelerini aktarmaya devam ediyorsa bu o eser için bir kusur oluşturur. “Flaubert'e göre hakiki sanatkar kâğıt üzerinde kendi kalbini koymaktan muhakkak surette kaçınmalıdır... Sanatçı kendini yazmamalıdır... Tanrı'nın yaratışlarında olduğu gibi her yerde duyulmalı ama hiçbir yerde görülmemelidir.” (Yetkin, 1989: 209)

Teknik bağlamında ele alınacak bir diğer husus “bakış açısı”dır. “Bakış açısı, roman sanatının -özellikle roman tekniğinin- vazgeçilmez elemanı olarak kabul edilir... Bakış açısı, salt bir yöntem olmanın çok ötesinde, romanın kaderini tayin eden kapsamlı bir uygulamadır. Bir romanda, “anlatıcı” ile “anlatılan” arasındaki mesafenin dengeli bir çizgide tutulmasında, romanın dil ve üslubunun biçimlenmesinde, nihayet romanın sağlıklı bir yapıya, bütünlüğe sahip olmasında, seçilen ve uygulanan bakış açısının önemi büyüktür.” (Tekin, 2002: 164) “Bu bağlamda ‘Küçük Ağa’ romanına bakacak olursak eser ‘tanrısal bakış açısı’ (the omniscient

point of view) yani, her şeyi bilme, sezme, görme esasına dayanan bakış açısı ile yazılmıştır. Diğer bir bakış açısı da, ‘tekil bakış açısı’dır. Yani anlatıcı ve anlatanın aynı kişi olduğu bakış açısıdır. Başka bir ifadeyle, “‘ben-anlatıcı’ da denilmektedir.” (Tekin, 2002: 167) Bu noktada Peyami Safa’nın, “Yalnızız” ve “Dokuzuncu Hariciye Koğuşu”, Orhan Pamuk’un, “Benim Adım Kırmızı” adlı eserlerini örnek verebiliriz.

SONUÇ

Her metin bir iletişim aracıdır. Dolayısıyla metinlerin doğrudan veya dolaylı olarak taşıdığı bir ileti vardır ve her metin bünyesinde yazarının dünya görüşünü, duyuşsal yapısını, bakış açısını barındırır. Metin – yazar bağıntısı her yazar ve eseri için kaçınılmaz bir ilişkidir. Giriş kısmında da bahsedildiği gibi böyle bir ilişkinin varlığı da doğaldır. Çünkü o yapıtın yazarı, ortaya çıkan metnin varlık şartının olmazsa olmazıdır. Kişileri, mekânları olayları, zamanı, tasvir ve tahlilleri, sayısız obje ve nesnelerle kocaman bir dünya sunan roman, tamamıyla bir yazarın zihinsel duyuşunun dışı vurulan bir ifadesidir. Öte yandan bu ilişki çerçevesinde baktığımızda yazılan eserler, yazarları ile birlikte edebiyat tarihlerinde, dünya kültür literatürlerinde de yerini almaktadır.

Çalışmada öncelikle metin-yazar ilişkisi, bu ilişkinin eserlere yansması ve bazı başlıklar üzerinde durulmuştur. Sonrasında ise metin-yazar birlikteliğini oluşturan ve bu doğal mecburiyet bağının kurulmasında yazarların metinlere nüfuz etmelerinin altında yatan etmenleri sorgulanmıştır. Bu başlıklardan “karakter” kısmında yazarın, yapıtındaki bütün ilişkileri çoğu zaman ana karakter üzerinden kurduğunu, hatta yapıtın ne yazarı ne adı ile anıldığını, artık Don Kişot, Madame Bovary, Anna Karanina gibi ana karakterin üzerinden belleklere kazındığını; “zihniyet” kısmında, her yazarın kendi çağının sorunlarını yapıtlarına az ya da çok yansıttıklarını, yazarların çağlarının birer aynası olmak mecburiyetinde olduklarını; “düşünce dünyası”nda, yazarların hangi dünya görüşüne sahip olurlarsa olsunlar, düşünceleri ile eserlerini bütünleştirme gayreti içinde olduklarını; “toplumsal problemlere çözüm bulma arayışı”nda, Hamlet’in babasını öldürenlerden intikam almayı araması gibi her yapıtta bir arayışın dile getirildiğini, bunun kimi zaman huzur arayışı kimi zaman da kendi zamanlarını kaybetmiş silik kişiliklerin, hâlde yaşama özlemlerinin arayışı olduğunu; “edebî/sanatsal eğilim”de, kimi yazarların yapıtlarında kendi dönemlerine hâkim olan edebî görüş ve eğilimlere yer verdiklerini, “mekân”ların bazen toplumdan soyutlanmış, fakat aynı toplum içinde kendine bağımsız bir evren kurmuş ‘pikaro’ların barınakları, sığınma evleri, bazen yaşayan canlı organizmalar olduğunu; “kendi yaşamını esere yansıtma” da bir kısım yazarların eserlerinin konusunu bizzat kendi yaşamlarından seçtiklerine; “teknik”te ise yazarların eserlerine olan müdahaleleri ve bakış açıları ayrıntılı olarak ele alındı. Modern çağda olay çevresinde gelişen metinlerin ne kadar işlevsel olduğu ve yazarıyla ne ölçüde bağlantı kurulduğu incelemeye sunuldu. Dolayısıyla ele alınan konu, “edebiyat ve roman”, “edebi eser ve yazar” konularına ilgi duyan araştırmacılara farklı bir bakış açısı kazandıracaktır.

KAYNAKÇA

- Boynukara, H. (2002). “Karakter ve Tip” *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, Sayı 65/66/67, s. 174-188
- Çetin, N. (2002). “II. Abdülhamit Dönemi Türk Romanı (1878–1908)” *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, Sayı 65/66/67, s. 34-52
- Kundera, M. (1989). *Roman Sanatı*, (Çev. İsmail Yerguz), Afa Deneme, İstanbul.
- Moran, B. (2002). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, İletişim Yayınları, İstanbul.

- Orhanoğlu, H. (2002). “Anlatıcılar Açısından Romanın Gelişimi” *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, Sayı 65/66/67, s. 188-238
- Önal, M. (1999). *En Uzun Asrın Hikâyesi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Sağlık, Ş. (2002). “Kurmaca Âlemin Kurmaca Sözcüklerinde Romanda Zaman- Mekân- Tasvir” *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, Sayı 65/66/67, s. 130-164
- TDK (2011). *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Tekin, M. (1999). *Romancı yönüyle Peyami Safa*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Tekin, M. (2002). “Bir Kurgu Sorunu Olarak Bakış Açısı” *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, Sayı 65/66/67, s. 164-174
- Tökel, D. A. (2002). “Niyet Boyutundan Kurmacayı Okumak...” *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*, Sayı 65/66/67, s. 188-237
- Uçman, A. ve İnci, H. (2002). *Bir Gül Bu Karanlıklarda/ Tanpınar Üzerine Yazılanlar*, Kitapevi Yayınları, İstanbul.
- Uygur, N. (1985). *İnsan açısından Edebiyat*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Yetkin, S. K. (1989). *Estetik ve Ana sorunları*, İnkılâp ve Aka Yayınları, İstanbul.